

Una monja budista a Pedralbes

El museu del monestir presenta una singular exposició de ceràmiques, poemes i pintures d'Otagaki Rengetsu

Rengetsu significa lluna de Lotus i és el sobrenom que es va posar a una dona de Kyoto del segle XIX quan va decidir entregar-se per complet al budisme. La seva vida havia estat molt desgraciada fins llavors, però a partir d'aquell moment en va començar una de nova que la va fer cèlebre com a poeta, cal·lígrafa, ceramista i pintora. A Occident és una gran desconeguda perquè la seva obra no hi ha tingut pràcticament presència. A Europa, cap. Descobrir-la és ara possible gràcies a una singular exposició que li ha organitzat el Monestir de Pedralbes, La lluna de Lotus. Art i poesia de la monja budista Otagaki Rengetsu (1791-1875), amb una setantena de peces de la col·lecció privada alemanya Naej, que mai s'havia ensenyat públicament.

Però què hi fa una monja budista en un cenobi catòlic? La directora del seu museu, de gestió municipal, Anna Castellano, prou que s'imagina la reina Elisenda, la seva fundadora, "horroritzada", primer perquè ella el va concebre com un lloc de clausura i, segon, pel xoc de religions. Però, pensant-ho bé, també creu que hi ha un punt en què aquestes dones connectarien: el de la sensibilitat cultural. Amb el vistiplau de la petita comunitat de monges clarisses que encara hi resideixen, Pedralbes ha obert una línia de projectes expositius en què es troben tres conceptes: espiritualitat, sigui de la confessió que sigui; feminitat, i creació artística. I un quart concepte que els entrelliga: el desatès talent de la dona al llarg de la història.

L'alemanya jueva Charlotte Salomon, morta a Auschwitz, va ser la primera aposta, amb un ressò de públic que va sorprendre i tot els seus promotors. I l'enigmàtica Otagaki Rengetsu agafa el relleu ara. Filla d'una geisha, va ser adoptada pocs dies després de néixer per una família de la classe samurai, cosa que li va permetre rebre una formació culta. Res insòlit al Japó, on "tradicionalment les dones benestants eren educades des de petites en les arts literàries", explica Ricard Bru, cocomissari de l'exposició junt amb John Stevens, un dels principals estudiosos de Rengetsu i reconegut professor d'estudis budistes. Un cas sense equivalent al món occidental és el de Murasaki Shikibu, que al segle XI va crear una de les obres mestres de la literatura nipona, La novel·la de Genji, per la qual està considerada la Shakespeare o la Cervantes del Japó.

Nobu, el nom amb què va ser batejada la futura Rengetsu, es va formar durant nou anys al castell de Kameyama, que ja no existeix, d'on també en va sortir com una mestra d'arts marcial. Però el signe tràgic es va imposar al cap de res en la seva trajectòria vital. Es va casar dos cops, i dos cops va enviudar. Va tenir cinc fills, i tots cinc van morir, només néixer o al cap de pocs mesos o pocs anys de vida. També va perdre el germà, la mare i el pare.

La decisió de fer-se monja la va prendre la nit anterior de la mort del seu segon espòs. Tenia 33 anys. Es va afaitar el cap i, es diu, es va arrencar totes les dents per foragitar possibles pretendents. Completament sola, va començar a guanyar-se la vida fent ceràmiques, "volgudament austeres, de formes irregulars i amb les emprems dels seus dits visibles", subratlla Bru, que hi afegeix el que va ser el gran tret distintiu de les seves obres: les va decorar amb els seus poemes, molts dels quals cal·ligrafiats en bols, teteres i tota mena d'utensilis d'ús quotidià o per a les cerimònies del te.

Van tenir un èxit espectacular. No van tardar a aparèixer els falsificadors. Però Rengetsu, que no estava feta d'una pasta ambiciosa, els va ajudar tot inscrivint els seus poemes en aquestes ceràmiques que imitaven les seves. Els diners, que en va acabar fent molts, no li importaven el més mínim. Per començar, els poemes els

regalava escrits en fulls tanzaku, allargats i acolorits. En tots hi privilegia reflexions sobre la fugacitat de l'existència, que a ella l'havia marcat tant, i hi reivindica els valors humans i de la natura per protegir la vida de les persones i de la resta d'espècies del planeta en comunitat. Qui sap si només és una llegenda, però a Rengetsu se la recorda per haver fet desistir el general Saigo Takamori, l'últim samurai, d'atacar la capital del Japó després d'haver-li entregat uns versos que deien: "Tant els qui lluiten/com els qui són vençuts/de cor tots som/consemblants habitants/del mateix terrer noble."

I si els escrivim en català en aquest article és perquè per primer cop se n'ha fet la traducció, d'aquest i d'altres poemes seus. Se n'ha publicat un llibret, també en castellà i en anglès. La traductora Marta Morros ha fet una bona feina per obrir el seu pensament a la nostra cultura.

La popularitat de Rengetsu va agafar dimensions de mite per les seves accions d'ajuda humanitària. Els beneficis que treia de les vendes de les seves ceràmiques van servir per socórrer la població en temps de fam i altres calamitats. Ella vivia feliç en les humils cabanes de les falques dels temples budistes. "No oficiava, però entenia l'art com un mitjà igualment vàlid per resar i per meditar", sosté Bru. Per a les gents del seu temps va ser una bodhisattva, els éssers il·luminats de la tradició budista que entreguen la seva vida als altres.

L'exposició es pot visitar fins al 17 d'abril i és una d'aquelles rareses que trenquen la monotonia de propostes de la temporada barcelonina.

Publicat a:

-El Punt Avui. Girona 20-11-2021, Pàgina 30

-El Punt Avui. Nacional 20-11-2021, Pàgina 22

Font del document:

<http://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/2060743-una-monja-budista-a-pedralbes.html>